

МОЗ України

Дніпровський державний
медичний університет

Кафедра соціальної медицини,
громадського здоров'я та
управління охороною здоров'я

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я: ВІД АНАЛІЗУ МИНУЛОГО ДО РОЗУМІННЯ МАЙБУТНЬОГО

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ З
МІЖНАРОДНОЮ
УЧАСТЮ

Дніпро
2024

УДК 614.2 (082)

Підготовлено до друку організаційним комітетом конференції:

Зав. каф., професор Крячкова Л.В.

Професор Лехан В.М.

Доцент Кий-Кокарева В.Г.

Сімон К.І.

Заславський Д.Д.

Матеріали конференції представлені на офіційному сайті кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я та управління охороною здоров'я

<https://302.dmu.edu.ua>

Громадське здоров'я: від аналізу минулого до розуміння майбутнього : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Дніпро, 10 жовтня 2024 р. МОЗ України: ДДМУ. Дніпро, 2024. 163 с.

ISBN **978-617-8489-59-5** Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Громадське здоров'я: від аналізу минулого до розуміння майбутнього». За редакцією Крячкової Л.В.

До збірки увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Громадське здоров'я: від аналізу минулого до розуміння майбутнього», присвяченої 100-річному ювілею кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Дніпровського державного медичного університету, внесеної до «Плану проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні у 2024 році» (посвідчення № 432).

Рекомендується для здобувачів вищої медичної освіти, фахівців з громадського здоров'я, лікарів різних спеціальностей, керівників у сфері охорони здоров'я та широкого кола читачів.

© Дніпровський державний медичний університет, 2024

© Кафедра соціальної медицини, громадського здоров'я та управління охороною здоров'я

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ, ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я. НАУКОВІ ШКОЛИ	4
Васильєв Ю.К. З БІОГРАФІЇ МИХАЙЛА ВАРФОЛОМІЙОВИЧА ДОНИЧА	4
Заярський М.І. ВІД ЗАГАЛЬНОЇ ДИСПАНСЕРИЗАЦІЇ ДО ЗАГАЛЬНОГО ОХОПЛЕННЯ ПОСЛУГАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	6
Огнев В.А., Мартиненко Н.М. ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ І ХАРКІВСЬКИЙ ПЕРІОДИ В БІОГРАФІЇ СОЦІАЛЬНОГО ГІГІЄНІСТА С.С. КАГАНА	11
Семенова Л.С., Кириченко А.М., Худик К.О. ВАЖЛИВІСТЬ ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧЕНИХ В ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ МОЛОДДЮ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЇХ ОСОБИСТОСТІ	13
Чухрієнко Н.Д. ¹ , Пучкова Н.В. ² РОЛЬ КАФЕДРИ «СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ, ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ТА УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я» У ВПРОВАДЖЕНІ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ, ЯК ФУНДАМЕНТУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ	15
ДЕТЕРМІНАНТИ ЗДОРОВ'Я	21
Бродська Е.В., Макаренко О.В. УСКЛАДНЕННЯ ОСТЕОПОРОЗУ НА ФОНІ КОРОНАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ	21
Domanchuk T., Chornenka Z. STRESSFUL SITUATIONS IN THE DEVELOPMENT OF GASTRIC CANCER	23
Chornenka Z., Domanchuk T. POTENTIALLY DANGEROUS BEHAVIORAL FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF GASTRIC MALIGNANCY	25
Орлова Н.М. ¹ , Тонковид О.Б. ² , Демчук А.В. ¹ , Пилипчук В.Л. ¹ ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ НЕІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ В УКРАЇНІ	29
Поваляєв В.В., Трегуб П.О. ВПЛИВ СПОСОБУ ЖИТТЯ НА МОЖЛИВИЙ РИЗИК РОЗВИТКУ ПАТОЛОГІЧНИХ ЗМІН У ФУНКЦІОНАЛЬНОМУ СТАНІ ЖІНОЧОЇ СТАТЕВОЇ СИСТЕМИ	33
Protas Y., Makarenko O. IMPACT OF HELICOBACTER PYLORI ERADICATION AND FREQUENTLY USED MEDICATIONS ON GASTRIC CANCER INCIDENCE IN UKRAINE (2014–2021)	35
Rublevska N.I., Rublevskiy O.D., Shtepa O.P. THE ENVIRONMENTALLY DETERMINED RISKS OF DISEASE DEVELOPMENT IN CHILDREN	39
Трегуб П.О., Літвінова В.О. ВПЛИВ ПАСИВНОГО ПАЛІННЯ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	41
Шульгай А.Г., Теренда О.А. COVID-19 ТА ЙОГО ВПЛИВ НА КАРДІОВАСКУЛЯРНУ ПАТОЛОГІЮ	43
Шепелла Г.Л. ВПЛИВ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОЖИВАННЯ НА ЗДОРОВ'Я ТА ФОРМУВАННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ	46
Юнтунен Г.М. ¹ , Онул Н.М. ² , Крамарьова Ю.С. ² МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ РОЗВИТКУ НЕКАНЦЕРОГЕННИХ ЕФЕКТИВ У НАСЕЛЕННЯ ЗА ХРОНІЧНОГО ВПЛИВУ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ	49
РОЗБУДОВА СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я	53
Вальчук С.І. ¹ , Кротова Л.О. ² , Кротова В.Ю. ² ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗНИКІВ КОНТРОЛЮ АРТЕРІАЛЬНОЇ ГІПЕРТЕНЗІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	53
Гопак О. ¹ , Ліхолетов Є. ¹ , Коробко М. ² ВНЕСОК КОНЦЕПЦІЇ «ЛІКУВАННЯ-ОСВІТА» У ПСИХІЧНЕ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ФРАНЦІЇ	57
Дудаш Г.В., Брич В.В. МОЖЛИВОСТІ ВПЛИВУ ПЕДАГОГІВ НА ФОРМУВАННЯ У ПІДЛІТКІВ ПЕРЕКОНАНЬ ЩОДО ЗДОРОВ'Я ТА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ	59
Зайцев В.В. ¹ , Крячков Д.О. ² ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ РЕГЛАМЕНТІВ СИСТЕМ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ	62
Кий-Кокарева В.Г. СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ	66
Огнев В.А. ¹ , Міщенко М.М. ¹ , Міщенко О.М. ² МЕДИКО-СОЦІАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ЗДОРОВ'Я ХВОРИХ ІЗ МОЗКОВИМИ ІНСУЛЬТАМИ	69
Семенов В.В. ¹ , Захаров С.В. ¹ , Джеанта М. ² , Боата А. ² МОНІТОРИНГ НЕІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	73
Сокол К.М. ¹ , Подрігало Л.В. ² , Подрігало О.О. ² ОБГРУНТУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ШКІЛЬНОЇ ДОНОЗОЛОГІЇ»	76
Чащина М.Ф., Макаренко О.В., Заславський Д.Д., ОБІЗНАНІСТЬ МОЛОДІ ЩОДО ПИТАНЬ РЕПРОДУКТИВНОГО ТА СЕКСУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я	80
Шаніна В.В., Ставицька О.Ф., Трегуб П.О. РОЛЬ ЯКОСТІ ВОДИ У ПРОФІЛАКТИЦІ ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ	82

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНИХ УМОВАХ	85
Антал Н.М. ПОТРЕБА ПІДТРИМКИ ГРУДНОГО ВИГОДОВУВАННЯ	85
Березницький Я.С. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ОБЛІКУ УСКЛАДНЕНЬ ПРИ НАДАННІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ, ЯК ЕТАП ОЦІНКИ ЇХ ЯКОСТІ	88
Грищенко О.О., Червякова К.Д., Трещов М.М. ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВІЙНИ	92
Зюков О.Л., Горлач Т.М. ПІДХОДИ ДО ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ КОМПЛЕКСНОЇ АМБУЛАТОРНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ СТАРШИХ ВІКОВИХ ГРУП	94
Крячкова Л.В. ¹ , Хаїтов Р.П. ² , Мороз С.М. ³ ВПЛИВ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЧУТЛИВОСТІ НА ЗАГАЛЬНИЙ ВІДГУК СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЩОДО ЗАПИТІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС СТАЦІОНАРНОГО ЛІКУВАННЯ	99
Лехан В.М. ¹ , Грузева Т.С. ² , Іншакова Г.В. ² ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ПОБУДОВИ СУЧАСНОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	101
Нестеренко В.Г. СТАВЛЕННЯ ДО СМЕРТІ У СУСПІЛЬСТВІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЛЕГАЛІЗАЦІЮ ЕВТАНАЗІЇ ПАЛІАТИВНИХ ХВОРИХ	106
Огнев В.А., Подпрядова А.А. ОСНОВНІ АСПЕКТИ КАРДІОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ, ЯКІ ПЕРЕНЕСЛИ ІНФАРКТ МІОКАРДА	108
Огоренко В.В., Шорніков А.В. ОХОРОНА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я: СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	111
Слабкий Г.О., Білак-Лук'янчук В.Й., Лопіт В.В. РІВЕНЬ ДОСТУПНОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ГІРСЬКОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ЗОНИ ПРОЖИВАННЯ	114
Тітов Г.І. ¹ , Біло Я.М. ² , Волошин В.О. ³ , Недогібченко Н.О. ¹ ВЗЄМОДІЯ ВІЙСЬКОВИХ ТА ЦИВІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У МЕЖАХ ЄДИНОГО МЕДИЧНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ	117
МЕНЕДЖМЕНТ, ЛІДЕРСТВО ТА ЕКОНОМІКА У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	122
Дячук М. Д. СТАНДАРТИ НА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В МЕДИЧНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ	122
Клименко І. А., Сироцинська Л.М. МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБКИ ОПИТУВАЛЬНИКА ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМАНДНОЇ РОБОТИ	126
Крячкова Л.В. ¹ , Сімон К.І. ¹ , Устимчук О.В. ² ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСТВА З ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЛІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	130
Македонський І.О. ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.	134
Ніколаєнко-Камишова Т.П. РОЛЬ СІМЕЙНОГО ЛІКАРЯ У ВТІЛЕННІ ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	137
МЕДИЧНА ОСВІТА	141
Abaturov O.E., Nikulina A.O. CHALLENGES OF MEDICAL EDUCATION TODAY	141
Абрамов С.В., Шумна Т.Є., Тітов Г.І., Виселко А.Д., Соколовський С.І., Бурга І.Ю. ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ МЕДИЦИНА	144
Дячук М.Д., Дячук Д.Д., Зюков О.Л., Яценко Ю.Б., Горачук В.В. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	146
Здоровець А.О., Олійник Д.І., Трегуб П.О. ОЦІНКА СТАНОВИЩА МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ	151
Потабашній В.А., Князева О.В. ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ (ВЛАСНИЙ ДОСВІД)	155
Фастовець О.О., Кобиляк С.С., Штепа В.О. ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ	159

СОКОЛ К.М.¹, ПОДРІГАЛО Л.В.², ПОДРІГАЛО О.О.²
ОБГРУНТУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ШКІЛЬНОЇ ДОНОЗОЛОГІЇ»

¹Харківський національний медичний університет

²Харківська державна академія фізичної культури,
м. Харків, Україна

Актуальність теми. Проблема донозологічних станів, тобто станів на межі здоров'я та хвороби є провідною у профілактичній медицині. Її актуальність підвищується внаслідок несприятливих змін здоров'я дитячого населення України, які спостерігаються протягом останніх десятирічч. Основними проявами цих змін є різке скорочення частки здорових дітей, з паралельним зростанням кількості дітей, які страждають на хронічні захворювання та морфофункціональні порушення. За час здобуття середньої освіти основна маса школярів значно погіршує своє здоров'я [1, 2, 6, 7].

Саме школа протягом тривалого часу є основним соціально-детермінуючим фактором життєдіяльності дітей. Система «школа - учень» може мати як позитивний, так і негативний вплив на здоров'я. Водночас високий темп і ритм життя, інтенсифікація педагогічних технологій, інформаційні навантаження пред'являють до організму школярів ще більш високі вимоги, що обумовлює необхідність вивчення функціонального стану кожного учня з метою ефективної профілактики розвитку донозологічних станів та патології [2, 5, 6, 8]. Ситуація, що склалася, обумовлює необхідність вивчення основних факторів ризику в повсякденному житті школярів і, особливо, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу.

Формування концепції «шкільної донозології» (ШД) досить важливо для профілактичної медицини, оскільки дозволяє перейти від констатації фактичного стану здоров'я до його динамічного аналізу, причому на етапах, коли проведення профілактичних заходів максимально ефективно і дозволяє практично реалізувати соціально-гігієнічний моніторинг здоров'я дитячого населення шкільного віку.

Метою роботи є обґрунтування концепції ШД, вивчення та оцінка особливостей цього стану в залежності від комплексу факторів шкільного середовища.

Матеріали та методи. Як вихідний матеріал використані результати наших попередніх досліджень, присвячених актуальним проблемам гігієни дітей та підлітків, оцінені з позицій концепції, що обґрунтовується [3, 4, 6, 8].

Результати та їх обговорення. Поняття «концепції» передбачає, перш за все, системний аналіз об'єкту. Завдяки аналізу виділяються основні причини і передумови, визначаються фактори, які підвищують ймовірність його формування та розвитку об'єкту та механізми формування, провідні прояви і, що особливо важливо з позицій профілактики гігієни, обґрунтувати необхідні заходи. Саме з цих позицій було проведено гігієнічне обґрунтування стану ШД, його вивчення та оцінка залежно від впливу комплексу чинників шкільного середовища на здоров'я дітей.

Як передумови розвитку ШД необхідно розглядати стани, які зменшують адаптаційні можливості дитини, тобто знижують надійність функціонування організму. Перше місце серед них займають погіршення здоров'я дітей, небезпека якого полягає у зростанні тиску на організм та підвищенні чутливості до несприятливих факторів. У якості передумов розвитку ШД можуть розглядатися деякі форми «шкільної незрілості»: недорозвинення м'язів кисті, функціональне відставання соціальної адаптації тощо. Ці стани збільшують складність оволодіння основними функціями, які забезпечують навчання (писання, читання, абстрактне мислення тощо).

Виходячи із загальноприйнятого визначення чинників ризику, причини та умови, що збільшують ймовірність розвитку ШД, можуть бути поділені на санітарно-гігієнічні, психолого-педагогічні, соціально-гігієнічні. До першої групи належать фактори, пов'язані зі станом безпосередньо шкільного середовища: порушення гігієнічних вимог при плануванні та обладнанні навчально-виховних приміщень, відхилення від нормативів показників мікроклімату, освітленості, повітряного середовища, рівня шуму тощо. Навіть невеликі коливання зазначених параметрів негативно впливають на рівень працездатності, суттєво порушують процеси її відновлення. Оцінка та прогноз цих факторів нині визнається важливим завданням фахівців у галузі гігієни та педагогіки, для цього розроблено спеціальні методики, визначено індексні показники благополуччя всередині шкільного середовища [3,4].

Психолого-педагогічні чинники ризику це, насамперед, порушення гігієнічних нормативів під час організації навчання, найбільш важливими з яких є навчальне навантаження та розвиток «шкільного стресу». До їхнього

розвитку призводять нераціонально складений розклад, порушення у проведенні уроків та недостатні умови відновлення працездатності під час перерв.

До соціально-гігієнічних факторів ризику належать негативні зміни режиму дня та порушення способу життя школярів. Результати досліджень свідчать, що спосіб життя більшості школярів та молоді характеризується наявністю факторів ризику [1, 6, 7, 8]. Розвитку ШД суттєво сприяють недосипання, переважання пасивних видів відпочинку та недостатня рухова активність, порушення режиму харчування (особливо під час перебування у школі), надлишкові контакти з гаджетами та мультимедійними технологіями, наявність шкідливих звичок та форм девіантної поведінки тощо.

Розгляд механізму формування ШД дозволяє виділити ті ключові ланки, реалізація яких призводить до розвитку цього стану. Насамперед до них мають бути віднесені негативні зміни працездатності та розвиток перевтоми, як наслідок зазначених раніше факторів ризику. Істотне значення має дисбаланс регуляції органів та систем, що відображає ступінь напруги організму, який, відповідно до положень донозологічної діагностики, також є однією з основних складових даного стану.

До основних проявів ШД відносяться функціональні порушення постави, спазм акомодатії, порушення бінокулярного зору, зменшення акомодатійних та фузійних резервів, так званий «писальний спазм», полівітамінодефіцити та порушення рівноваги в системі «вільні радикали – антиоксиданти», функціональні порушення травної системи [6].

Нейтралізація зазначених проявів ШД обумовлює необхідність розробки комплексної профілактично-оздоровчої системи відповідно до основних положень соціально-гігієнічного моніторингу.

Висновки. Таким чином, запропонована концепція дозволяє виділити передумови розвитку та основні фактори ризику «шкільної донозології», що є важливим для оптимізації здоров'я школярів. Динамічний аналіз здоров'я забезпечує перехід від констатації стану до активного впливу на нього. Прогнозування формування ШД здійснюється за рахунок зростання ступеня напруги регуляторних механізмів та зменшення функціональних резервів. Виділення ключових ланок механізму ШД та, відповідно, основних проявів цього стану дозволяє полегшити гігієнічну донозологічну діагностику за рахунок широкого застосування скринінгових та прогностичних методів.

Обґрунтований підхід дозволяє розробляти комплексні профілактичні, оздоровчі заходи відповідно до виділених факторів ризику.

Список використаної літератури

1. Бердник О. В., Полька Н. С., Добрянська О. В. Рудницька О. П., Скочко Т. П. Дитяче населення крізь призму громадського здоров'я. Київ : Медінформ, 2020. 200 с
2. Берзін В.І. Стельмахівська В.П., Подрігало Л.В., Даниленко Г.М. Гігієна дітей та підлітків. Підручник. Київ: Видавничий дім «Асканія», 2012. – 304 с.
3. Даниленко Г.М., Подрігало Л.В., Волкова І.В., Кратенко І.С. Гігієнічна скринінг-оцінка впровадження здоров'яформуючих інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах. Навчально-методичний посібник. - Харків, 2006. – 76 с.
4. Індексна оцінка факторів внутрішнього шкільного середовища: Методичні рекомендації / Даниленко Г.М., Бесєдіна О.А., Подрігало Л.В. - Харків, 1997- 23 с.
5. Парченко К. М. Гігієнічні аспекти організації освітнього процесу в закладах освіти. Актуальні проблеми громадського здоров'я: матеріали XII міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і здоров'я» / відповід. ред. І. О. Калиниченко, наук. ред. М. О. Лянной. Т.1.(6) – Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2022. С.79-82.
6. Подрігало Л.В., Даниленко Г.Н. Донозологические состояния у детей, подростков и молодежи: диагностика, прогноз и гигиеническая коррекция. К.: Генеза, 2014. – 200 с.
7. Скиба О.О. Щодо моніторингу громадського здоров'я в Україні. Актуальні проблеми громадського здоров'я: матеріали XII міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і здоров'я» / відповід. ред. І. О. Калиниченко, наук. ред. М. О. Лянной. Т.1.(6) – Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2022. С.85-88.
8. Danylenko NM., Podrigalo LV, Avdiievskia OH, Redka IV, Mykhalchuk OYa. Psychophysiological study of primary school students depending on gender in the dynamics of the school year and the actions of parents to maintain and strengthen the health. *Wiadomości Lekarskie*, 2021;LXXIV(5):1086-1092. DOI: 10.36740/WLek202105107.